

Kilka słów o prozodii semantycznej

Semantyka i poznanie

Bartosz Maćkiewicz

Laboatorium Filozofii Eksperymentalnej KogniLab

OBSERWACJA

- Użytkownicy języka posługują się bardzo dużą liczbą wzorców składania słów i tworzenia większych konstrukcji.

ROZSZERZONA JEDNOSTKA LEKSYKALNA

1 Kolokacje

- często skonwencjonalizowane konstrukcje składające się ze słów, zwyczajowo występujących razem, np. „mocna herbata”

2 Koligacje

- systematyczne współwystępowanie danego słowa z jakąś konstrukcją składniową albo jakąś kategorią gramatyczną, np. „papier” występuje często w konstrukcji „z papieru”

3 Preferencja semantyczna

- systematyczne współwystępowanie danego słowa z jakąś kategorią podobnych do siebie znaczeniowo słów, np. „jechać” łączy się z klasą pojazdów, „the naked eye” łączy się z czasownikami odnoszącymi się do percepcji wzrokowej

4 Prozodia semantyczna

- systematyczne współwystępowanie danego słowa z innymi jednostkami negatywnie lub pozytywnie nacechowanymi, np. „kompletny” łączy się z negatywnie nacechowanymi rzeczownikami takimi jak „klapa”, „ruina” lub „niewypał”

- Niektóre (zdawałoby się) neutralne słowa występują głównie w kontekstach wyraźnie nacechowanych negatywnie lub pozytywnie.
- Częste współwystępowanie wywołuje oczekiwanie, że kontekst, w którym znajduje się słowo, jest podobny do tego, w którym ono zazwyczaj występuje.
- Prozodia semantyczna niekoniecznie (w przeciwieństwie do klasycznie rozumianej „konotacji”) jest dostępna rodzimym użytkownikom języka w introspekcji

Przypadek „to cause”

Znacznie słownikowe: *make happen*

Przykłady z OED

- *The difficult driving conditions caused several accidents.*
- *Most heart attacks are caused by blood clots.*
- *I hope the children haven't caused you too much trouble.*

Przykłady użycia z COCA

demeaned by or vengeful against someone who did not cause (or even intend to **cause**) him **harm**. Furthermore, it is also unclear in the first instance that analysis of 37 EPA reviews of registered pesticides used on food crops and found to **cause** **cancer** on laboratory animals, occurring between 1975 and 1989 (Cropper et al, dose that, if ingested, inhaled, or absorbed through the skin, could **cause** **cancer**, **respiratory illness**, **brain damage**, or other adverse health effects (Steinzor " (Steinzor et al, 2009). However, this increased involvement can **cause** **substantial delay in promulgating a risk value**. EPA's effort to update the IRIS and could potentially decrease tax revenue less than residence based taxation, it would still **cause** a greater **loss in revenue** than the credit option. The loss in revenue would to address economic activity occurring within its physical jurisdiction. Nevertheless, this system would **cause** a larger **decline in revenues** for Philadelphia than any of the credit systems and w

Negatywna prozodia „to cause”: w 80% wypadków „cause” występuje w kontekstach negatywnych

Czy prozodia semantyczna ma realność psychologiczną?

- Statystyczne obserwacje z korpusów tekstów niekoniecznie muszą być uważane za świadectwa na rzecz jakichś procesów poznawczych związanych z produkcją lub rozumieniem języka.

Wnioski z wcześniejszych badań:

- Produkcja wypowiedzi z pewnymi jednostkami semantycznymi jest wrażliwa na ich prozodię semantyczną (zadanie polegające na tworzeniu wypowiedzi ze słowem *cause*, Nordquist 2004).
- Procesy rozpoznawania słów nie są wrażliwe na prozodię semantyczną (zadanie decyzji leksykalnych: Ellis, Frey, Jalkanen 2009).
- Prozodia semantyczna wpływa na przetwarzanie semantyczne (zadanie torowania afektywnego: Ellis, Frey, 2009).

Czy prozodia semantyczna wpływa na sądy ocenne?

- Działania są oceniane bardziej negatywnie, gdy ich opisy zawierają termin z negatywną prozodią niż wtedy, gdy jest to termin z prozodią pozytywną (bądź neutralną).
- Zjawisko to jest obecne nawet wtedy, gdy użytkownicy języka uważają, że terminy te oznaczają to samo i mają takie samo naładowanie ocenne.
- *to cause* vs. *to produce* (Hauser & Schwarz 2016)
  - Użytkownicy języka są bardziej skłonni do wywnioskowania z frazy „*x causes y*”, że *y* jest czymś złym niż wtedy, gdy *y* było *produced*.
  - Użytkownicy języka są bardziej skłonni do wywnioskowania z frazy „*x causes y*”, że *x* miał intencję zrobienia *y* niż wtedy, gdy *y* było *produced*.
  - Użycie negatywnie naładowanego czasownika wpływa na przewidywania użytkowników języka co do prawdopodobieństwa wystąpienia skutku.

Metody określania prozodii semantycznej

W praktyce metodę określania prozodii semantycznej na podstawie korpusu można przedstawić w kilku krokach (procedura zaadaptowana z Kamasa 2015):

- 1 Za pomocą odpowiedniego oprogramowania generuje się dla wybranego słowa listę kolokatów.
- 2 Po wygenerowaniu listy ocenia się znajdujące się na niej kolokaty ze względu na nacechowanie. Językoznawcy spierają się co do tego, czy prozodia semantyczna polega tylko na negatywnym, pozytywnym lub neutralnym nacechowaniu (por. Bańko 2008), ale te trzy kategorie są przyjmowane najczęściej.
- 3 Jeżeli nacechowanie któregoś z kolokatów jest niejasne, należy sprawdzić szerszy kontekst jego użycia wraz z interesującym nas słowem i na tej podstawie dokonać oceny.
- 4 Prozodią semantyczną badanego przez nas słowa jest nacechowanie, które dominuje wśród kolokatów.

Konstruowanie listy kolokatów

Niektórzy badacze (Mautner 2007, Walker 2011) zalecają, aby z takiej listy wyeliminować kolokaty o niskim współczynniku kolokacji oraz takie, które mają niską częstotliwość występowania.

Można ograniczyć się również tylko do określonych części mowy albo uwzględnić słowa nie tylko występujące w bezpośrednim sąsiedztwie, ale również te znajdujące się w odległości kilku słów od badanej przez nas jednostki.

Dziękuję za uwagę!